

Küreselleşme, kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisi: Seçilmiş gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomilerinde etkileşimli panel veri analizi

The relationship between globalization, institutional quality and economic growth: an interactive panel data analysis in selected developing and emerging market economies

Abdullah Yıldız¹

Öz

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun, Türkiye, abdullah.yildiz@iste.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3001-9477

Bu çalışma, 1996–2023 döneminde 20 gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomisinde küreselleşme, kurumsal kalite ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemleriyle incelemektedir. Ekonomik büyüme yıllık reel GSYH büyüme oranıyla, küreselleşme KOF Küreselleşme Endeksi ile, kurumsal kalite ise Hukukun Üstünlüğü, Hükümet Etkinliği ve Düzenleyici Kalite göstergelerine dayalı bileşik bir endeksle ölçülmüştür. Doğrudan yabancı yatırımlar, ticari açıklık, gayrisafi sermaye oluşumu ve enflasyon kontrol değişkenleri olarak modele dâhil edilmiştir. Ana tahminlerde ülke bazında kümelenmiş dirençli standart hatalara sahip rassal etkiler modeli kullanılmış, sağlamlık kontrolü için Driscoll-Kraay standart hatalı sabit etkiler tahminlerinden yararlanılmıştır. Kurumsal kalite iyileşmeleri ve gayrisafi sermaye oluşumu ekonomik büyümeyle pozitif, enflasyon ise negatif ilişkilidir. Küreselleşme değişimi Model 2’de kümelenmiş standart hatalar altında %10 düzeyinde zayıf anlamlılık göstermekte, ancak bu sonuç sağlamlık kontrollerinde korunmamaktadır. Küreselleşme–kurumsal kalite etkileşimi pozitif olmakla birlikte istatistiksel olarak dirençli değildir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kurumsal Kalite, Ekonomik Büyüme, KOF Küreselleşme Endeksi, Panel Veri Analizi

JEL Kodları: F43, O43, C33

Abstract

This study examines the relationship between globalization, institutional quality, and economic growth in 20 developing and emerging market economies over 1996–2023 using panel data methods. Economic growth is measured by annual real GDP growth, globalization by the KOF Globalisation Index, and institutional quality by a composite index based on the Rule of Law, Government Effectiveness, and Regulatory Quality indicators. Foreign direct investment, trade openness, gross capital formation, and inflation are included as controls. The main estimates rely on random-effects models with country-clustered robust standard errors, while Driscoll-Kraay fixed-effects estimates are used for robustness. Institutional-quality improvements and gross capital formation are positively associated with growth, whereas inflation is negatively associated. The globalization-change coefficient is weakly significant at the 10% level in Model 2 under clustered standard errors, but this result does not persist in robustness checks. The globalization–institutional quality interaction is positive but not statistically robust.

Keywords: Globalization, Institutional Quality, Economic Growth, KOF Globalisation Index, Panel Data Analysis

JEL Codes: F43, O43, C33

Atıf/Citation: Yıldız, A., Küreselleşme, kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisi: Seçilmiş gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomilerinde etkileşimli panel veri analizi, bmij (2026) 14 (3): 1625-1643, doi: <https://doi.org/10.15295/bmij.v14i3.2827>

Extended Abstract

The relationship between globalization, institutional quality and economic growth: An interactive panel data analysis in selected developing and emerging market economies

Literature

Research subject

This article examines the relationship between globalization, institutional quality and economic growth in selected developing and emerging market economies. The study is positioned within the literature on globalization-growth linkages, institutional economics and panel data applications. Previous studies emphasize that globalization may support growth through trade, capital mobility, technology diffusion and integration into global production networks; however, these effects are not automatic and may depend on institutional capacity. The article therefore evaluates globalization not as an isolated external openness indicator, but together with institutional quality, macroeconomic stability and capital formation.

Research purpose and importance

The main purpose of the study is to examine whether globalization and institutional quality are associated with economic growth and whether the globalization-growth association varies with changes in institutional quality. This question is important because developing economies may benefit from globalization only when legal, administrative and regulatory institutions are capable of transforming external integration into productive investment, efficiency gains and stable growth. By using a balanced panel data set for 20 economies over 1996–2023, the study provides evidence on the conditions associated with growth performance.

Contribution of the article to the literature

The article contributes to the literature in three respects. First, it analyzes a regionally diverse sample of 20 developing and emerging market economies over a common data window. Second, institutional quality is represented by a composite index based on the Rule of Law, Government Effectiveness and Regulatory Quality indicators. Third, it estimates both the direct institutional-quality effect and a multiplicative globalization-institutional quality term under alternative covariance structures. The main contribution is therefore not to presume a moderation effect, but to distinguish a robust direct institutional effect from a positive yet statistically fragile conditional effect.

Design and method

Research type

The study is designed as quantitative empirical research based on panel data analysis. It uses annual country-level data and applies diagnostic tests, model selection procedures and robustness estimations in line with panel data methodology.

Research problems

The study addresses two main research problems: whether changes in globalization and institutional quality are significantly associated with economic growth, and whether their interaction is associated with an additional change in growth performance.

Data collection method

The data set covers 20 developing and emerging market economies for the period 1996–2023. Economic growth, foreign direct investment, trade openness, gross capital formation and inflation are obtained from World Development Indicators. Globalization is measured by the KOF Globalisation Index, while institutional quality is calculated from Worldwide Governance Indicators.

Quantitative / qualitative analysis

The analysis is quantitative. Descriptive statistics, a correlation matrix, VIF diagnostics, the Pesaran CD test, second-generation CADF unit root tests, the Hausman test, the Modified Wald test, the Baltagi-Wu LBI statistic, random-effects estimations with country-clustered robust standard errors, and Driscoll-Kraay fixed-effects robustness estimations are employed. Because cross-sectional dependence may weaken the conventional Hausman inference, the Hausman result is treated as a model-selection indication and is evaluated together with the Driscoll-Kraay fixed-effects results.

Research model

Two empirical models are estimated. The first model examines the associations between changes in globalization, changes in institutional quality, control variables and economic growth. The second model adds the interaction term between changes in globalization and institutional quality to examine whether the globalization-growth association varies with institutional-quality changes.

Research hypotheses

Five hypotheses are tested: H1, changes in globalization are positively associated with economic growth; H2, improvements in institutional quality are positively associated with economic growth; H3, gross capital formation is positively associated with economic growth; H4, inflation is negatively associated with economic growth; and H5, the interaction between changes in globalization and institutional quality is positively associated with economic growth.

Findings and discussion

Findings as a result of analysis

The empirical findings show that changes in institutional quality and gross capital formation are positively and statistically significantly associated with economic growth, whereas inflation is negatively and significantly associated with growth. The globalization-change coefficient is not significant in Model 1. In Model 2, it is positive and weakly significant at the 10% level in the RE Cluster estimate, but this significance is not retained in the Driscoll-Kraay or crisis-excluded estimates. The globalization-institutional quality interaction is positive but not statistically significant under robust inference. Trade openness is significant in some specifications, but the result is not fully robust.

Hypothesis test results

The results support H2, H3 and H4 in terms of statistically significant associations: institutional-quality improvements and gross capital formation are positively associated with growth, while inflation is negatively associated with growth. H1 is not robustly supported because the globalization-change coefficient is not consistently significant across robust specifications. H5 is also not robustly supported: the interaction coefficient is positive, but it is not significant with country-clustered or Driscoll-Kraay standard errors. The evidence therefore points to a robust direct institutional-quality association rather than a stable moderation pattern.

Discussing the findings with the literature

The findings are consistent with institutional economics, which emphasizes that growth performance depends on the quality of legal, administrative and regulatory structures. They also align with the strand of globalization literature arguing that openness and integration do not automatically generate growth unless they are accompanied by productive capacity, macroeconomic stability and strong institutions. In this sense, the study supports a conditional interpretation of globalization rather than a universal and automatic globalization-led growth argument.

Conclusion, recommendation and limitations

Results of the article

The article concludes that growth performance in the selected developing and emerging market economies is more strongly associated with institutional-quality improvements, capital formation and macroeconomic stability than with changes in globalization alone. Institutional quality displays a robust positive direct association, while the globalization–institutional quality interaction does not provide robust statistical evidence.

Suggestions based on results

The findings suggest that policies aimed at strengthening the rule of law, government effectiveness and regulatory quality should accompany external integration strategies. Investment-oriented measures and price stability are also relevant to the growth associations identified in the study. Globalization policies may therefore be considered together with institutional reforms, productive-capacity development and macroeconomic stability.

Limitations of the article

The study is limited to 20 countries and the 1996–2023 period. Institutional quality is represented by a composite index based on three WGI indicators, while the aggregate KOF index may conceal differences across economic, social and political globalization. The first-difference specification identifies short-run annual relationships rather than a long-run cointegrating mechanism. In addition, the conventional Hausman test may be affected by cross-sectional dependence; this limitation is partly addressed by comparing the random-effects results with Driscoll-Kraay fixed-effects estimates. Future studies may use alternative institutional measures, heterogeneous or nonlinear models, globalization sub-indices, dynamic panels and formal robust model-selection procedures.

Giriş

Küreselleşme, mal, hizmet, sermaye, bilgi, teknoloji ve üretim ağlarının ulusal sınırları aşarak yoğunlaşmasıyla dünya ekonomisinin temel dönüşüm dinamiklerinden biri hâline gelmiştir (Dreher, 2006; Gygli vd., 2019). Bu süreç, dış finansmana erişim, teknoloji transferi, ihracat pazarlarının genişlemesi ve rekabet baskısı üzerinden büyümeyi destekleyebilir. Buna karşılık finansal dalgalanmalara açıklık, dış şoklara duyarlılık, ithalata bağımlı üretim ve makroekonomik istikrarsızlık kanalları büyüme kazanımlarını sınırlayabilir. Dolayısıyla küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde, tek yönlü ve otomatik değil; ülkeye ve döneme bağlıdır (Rodrik, 2011; Stiglitz, 2002).

Bu farklılaşmanın temel nedenlerinden biri ülkelerin kurumsal kalitesidir. Kurumsal iktisat literatürü, ekonomik performansın yalnızca sermaye birikimi, emek arzı, ticari açıklık veya teknoloji düzeyiyle açıklanamayacağını; mülkiyet hakları, hukukun üstünlüğü, düzenleyici kalite, kamu yönetiminin etkinliği ve sözleşme güvenilirliği gibi kurumsal unsurların da belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (North, 1990; Knack ve Keefer, 1995; Acemoglu vd., 2001; Rodrik vd., 2004). Bu çerçevede kurumsal kalite hem büyümeyi doğrudan etkileyen hem de dış ekonomik bütünleşmeden elde edilecek kazanımların üretken yatırıma dönüşmesini kolaylaştıran bir mekanizma olarak değerlendirilebilir.

Gelişmekte olan ekonomiler, küresel piyasalara entegrasyon yoluyla sermaye, teknoloji ve ticaret avantajı elde etmeye çalışırken kurumsal zayıflık, politika belirsizliği ve makroekonomik oynaklık gibi yapısal sorunlarla da karşılaşmaktadır. Güçlü kurumlar dış kaynakları üretken yatırım ve verimlilik artışına yönlendirebilir; zayıf kurumlar ise kırılgan sermaye hareketlerini ve dış şokların etkisini büyütebilir. Bu nedenle küreselleşme-büyüme ilişkisini kurumsal kaliteyle birlikte incelemek, tekil açıklık göstergelerine dayanan yaklaşımdan daha bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir: Seçilmiş gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme ve kurumsal kalite ekonomik büyümeyle nasıl ilişkilidir ve küreselleşme-büyüme ilişkisi kurumsal kalite değişimleriyle birlikte farklılaşmakta mıdır? Bu soruya cevap verebilmek için çalışma iki model üzerinden ilerlemektedir. İlk modelde küreselleşme değişimi, kurumsal kalite değişimi ve kontrol değişkenlerinin ekonomik büyümeyle ilişkisi incelenmektedir. İkinci modelde ise küreselleşme değişimi ile kurumsal kalite değişiminin çarpımından oluşan etkileşim terimi modele dahil edilerek koşullu ilişki test edilmektedir.

Çalışmanın özgün katkısı üç noktada toplanmaktadır. İlk olarak, farklı bölgelerden 20 gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomisi, 1996–2023 ortak veri penceresinde karşılaştırılmaktadır. İkinci olarak kurumsal kalite, WGI veri setindeki Hukukun Üstünlüğü, Hükümet Etkinliği ve Düzenleyici Kalite göstergelerinden oluşturulan bileşik bir endeksle ölçülmektedir. Üçüncü olarak çalışma, doğrudan ilişkiler ile küreselleşme-kurumsal kalite etkileşimini aynı ampirik çerçevede ve farklı dirençli standart hata yapıları altında karşılaştırmaktadır. Böylece özgün katkı, etkileşimin varlığını peşinen kabul etmekten ziyade, kurumsal kalitenin sağlam doğrudan ilişkisi ile pozitif fakat dirençli olmayan koşullu ilişkiyi birbirinden ayırmasında ortaya çıkmaktadır.

Makalenin geri kalanı şu şekilde yapılandırılmıştır. İkinci bölümde küreselleşme, kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisine yönelik teorik ve ampirik literatür ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde veri seti, değişkenler, model yapısı ve ekonometrik yöntem açıklanmaktadır. Dördüncü bölümde ampirik bulgular sunulmaktadır. Beşinci bölümde bulgular literatür bağlamında tartışılmakta, son bölümde ise politika önerileri ve çalışmanın sınırlılıkları değerlendirilmektedir.

Literatür taraması

Küreselleşme ve ekonomik büyüme

Küreselleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi dış ticaret teorileri, neoklasik büyüme yaklaşımı, içsel büyüme teorileri ve uluslararası ekonomi politik literatürü içinde tartışılmaktadır. Geleneksel dış ticaret yaklaşımına göre uzmanlaşma kaynak tahsisini iyileştirir; dışa açıklık ise ölçek ekonomileri, rekabet, teknoloji yayılımı ve daha geniş pazarlara erişim yoluyla üretimi destekleyebilir. Sachs ve Warner (1995) dışa açık ekonomilerin daha hızlı büyüme eğiliminde olduğunu savunmuş, Frankel ve Romer (1999) ticaretin gelir düzeyi üzerindeki pozitif etkisine ilişkin kanıt sunmuştur. Dollar ve Kraay (2004) da ticaretin büyüme ve yoksulluğun azaltılması bakımından önemini vurgulamıştır.

Büyüme farklılıkları yalnızca dışa açıklıkla açıklanamaz. Barro (1991), başlangıç gelirinin yanı sıra beşerî sermaye, kamu politikaları ve makroekonomik koşulların önemini göstermiştir. Barro ve Sala-i-Martin (2004) sermaye birikimi, yakınsama ve teknolojik ilerlemeyi; Romer (1986, 1990) bilgi birikimi ve yeniliği; Lucas (1988) ise beşerî sermayeyi öne çıkarmıştır. Mankiw vd. (1992), fiziksel ve beşerî

sermayenin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyarken, Aghion ve Howitt (1992) yaratıcı yıkım ve teknolojik değişimin büyüme dinamiklerindeki rolünü açıklamıştır. Bu çerçevede, gelişmekte olan ekonomilerde küreselleşmenin sermaye birikimi, yenilik kapasitesi, kurumlar ve makroekonomik istikrarla birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.

Bununla birlikte literatürde küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisinin koşulsuz ve otomatik olmadığını savunan güçlü bir damar da bulunmaktadır. Rodriguez ve Rodrik (2000), ticaret açıklığı ile büyüme arasındaki ampirik ilişkinin ölçüm, nedensellik ve model seçimi sorunları nedeniyle dikkatli yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Rodrik (2011), küreselleşmenin ulusal politika alanını sınırlayabileceğini ve ülkelerin küresel piyasalara entegrasyon sürecini kendi kalkınma öncelikleriyle uyumlu biçimde yönetmeleri gerektiğini ileri sürmüştür. Stiglitz (2002) ise küreselleşmenin sonuçlarının, sürecin nasıl yönetildiğine ve gelişmekte olan ülkelerin kurumsal kapasitesine bağlı olduğunu vurgulamıştır.

KOF Küreselleşme Endeksi, bu literatürde küreselleşmenin çok boyutlu ölçümü açısından önemli bir araçtır. Dreher (2006), küreselleşmeyi ekonomik, sosyal ve politik boyutlarıyla ölçen bir endeks geliştirerek küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Daha sonra Gygli vd. (2019), KOF endeksini revize ederek de facto ve de jure küreselleşme ayrımını geliştirmiştir. Bu ayrım, yalnızca fiili akımların değil, bu akımları mümkün kılan politika ve düzenleyici çerçevelerin de küreselleşme sürecinde önemli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla KOF endeksi, ticaret açıklığı veya FDI gibi tekil göstergelere kıyasla küreselleşmeyi daha kapsamlı biçimde temsil etmektedir.

Ampirik çalışmalar, küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisinin ülke gruplarına, dönemlere ve kullanılan göstergelere göre değişebileceğini göstermektedir. Gurgul ve Lach (2014), geçiş ekonomileri örneğinde küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisinin boyutlara göre farklılaşabileceğini ortaya koymuştur. Samimi ve Jenatabadi (2014), küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin tamamlayıcı faktörlere bağlı olduğunu vurgulamıştır. Potrafke (2015), küreselleşme literatüründeki bulguların bağlama duyarlı olduğunu ve ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme boyutlarının farklı sonuçlar üretebileceğini belirtmiştir. Bu çalışmalar, küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisini incelerken ülke içi kurumsal koşulların ve makroekonomik yapıların dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Yakın dönem ampirik bulgular da ilişkinin zamana ve ölçüm boyutuna duyarlı olduğunu göstermektedir. Effiong (2023), Sahra Altı Afrika'daki yükselen ekonomilerde KOF endeksinin genel ve alt boyutlarını incelemiş; küreselleşmenin kısa dönemde negatif, uzun dönemde ise pozitif fakat istatistiksel olarak anlamsız bir etki üretebildiğini bulmuştur. Bu sonuç, küreselleşme-büyüme ilişkisinin dönem, ülke grubu ve kurumsal kapasite dikkate alınmadan tek bir katsayıyla genellenemeyeceğini desteklemektedir.

Yıldız ve Hopoğlu (2025), BRICS-T ülkelerinde 2000-2020 dönemi için ekonomik özgürlük, Ar-Ge harcamaları, kişi başına düşen milli gelir ve ticari açıklığın KOF Politik Küreselleşme Endeksi üzerindeki etkilerini panel veri yöntemiyle analiz etmiştir. Bulgular, kişi başına düşen gelir, Ar-Ge harcamaları ve ticari açıklığın küreselleşmeyi pozitif ve anlamlı biçimde etkilediğini; ekonomik özgürlüğün ise istatistiksel olarak anlamlı bir etki üretmediğini göstermektedir. Bu çalışma, gelişmekte olan ekonomilerde küreselleşme sürecinin makroekonomik kapasite, yenilikçilik ve ticaret entegrasyonu ile yakından ilişkili olduğunu göstermesi bakımından mevcut araştırmanın literatür zemininde doğrudan bağlantılıdır.

Kurumsal kalite ve ekonomik büyüme

Kurumsal kalite, uzun dönemli büyüme ve kalkınma farklılıklarını açıklayan temel değişkenlerden biridir. North'a (1990) göre kurumlar, ekonomik ve toplumsal etkileşimi şekillendiren formel ve informal kuralları bütünüdür. Güçlü kurumlar belirsizliği ve işlem maliyetlerini azaltır, sözleşmelerin uygulanabilirliğini artırır ve uzun vadeli yatırımları destekler. Kurumsal yapının zayıflaması ise mülkiyet haklarını güvencesizleştirir, yatırım riskini ve rant arayışını artırır, üretken kaynak tahsisini bozar.

Ampirik literatür bu mekanizmaları desteklemektedir. Knack ve Keefer (1995), mülkiyet hakları ile sözleşme güvenilirliğinin ekonomik performans açısından belirleyici olduğunu göstermiştir. Hall ve Jones (1999), ülkeler arasındaki üretkenlik ve gelir farklarını sosyal altyapı ve kurumsal yapıyla ilişkilendirmiştir. Acemoglu vd. (2001), tarihsel kurumların uzun dönemli kalkınmayı etkilediğini ortaya koymuştur. Rodrik vd. (2004) ise kurumların, gelir farklılıklarını açıklamada coğrafya ve ticaretten daha baskın olabileceğini savunmuştur.

Kurumsal kalitenin büyüme üzerindeki etkisi birkaç temel kanal üzerinden açıklanabilir. Hukukun üstünlüğü, mülkiyet haklarını ve sözleşme güvenilirliğini güçlendirerek yatırım ortamını iyileştirir. Hükümet etkinliği, kamu hizmetlerinin kalitesini, politika uygulama kapasitesini ve bürokratik verimliliği artırarak ekonomik faaliyetleri destekler. Düzenleyici kalite ise özel sektörün faaliyet alanını, rekabet ortamını ve piyasa işleyişini doğrudan etkiler. Bu nedenle bu çalışmada kurumsal kalite, WGI veri setindeki Hukukun Üstünlüğü, Hükümet Etkinliği ve Düzenleyici Kalite göstergelerinin ortalaması alınarak oluşturulan bileşik bir endeksle temsil edilmiştir.

Kurumsal kalite, diğer büyüme kanallarının etkinliğini de belirleyebilir. Borensztein vd. (1998), FDI'nin büyüme etkisinin ev sahibi ekonominin absorpsiyon kapasitesine bağlı olduğunu göstermiştir. Jude ve Leveuge (2017) ile Hayat (2019), kurumsal kalitenin FDI kaynaklı büyüme kazanımlarını güçlendirebildiğine ilişkin kanıt sunmuştur. Sahra Altı Afrika için Adegboye vd. (2020), Güney ve Güneydoğu Asya için ise Bhujabal vd. (2024), kurumların yabancı sermayeyi çekme ve ekonomik faydaya dönüştürme sürecindeki rolünü vurgulamaktadır. Benzer biçimde ticari açıklığın üretken kapasite artışına dönüşmesi, firmaların rekabet gücü, altyapı ve piyasa kurumlarının etkinliğiyle yakından ilişkilidir.

Küreselleşme, kurumsal kalite ve etkileşim mekanizması

Küreselleşme ile kurumsal kalite arasındaki ilişki çift yönlü ve karmaşıktır. Bir yandan küreselleşme, ülkeleri uluslararası rekabete ve dış yatırımcı beklentilerine daha açık hâle getirerek kurumsal reform baskısı oluşturabilir. Diğer yandan mevcut kurumsal yapıların niteliği, küreselleşmeden elde edilecek ekonomik kazanımların düzeyini belirleyebilir. Güçlü kurumlara sahip ülkeler, küresel ticaret, finans ve teknoloji akımlarını daha etkin biçimde üretken kapasiteye dönüştürebilirken; zayıf kurumlara sahip ülkelerde küresel entegrasyon kırılabilirliği artırabilir.

Bu yaklaşım, Rodrik'in (2008, 2011) küreselleşme ve ulusal kurumlar arasındaki dengeye ilişkin görüşleriyle uyumludur. Rodrik'e göre küresel piyasalara entegrasyon tek başına yeterli değildir; ülkelerin kendi kurumsal kapasitelerine ve kalkınma önceliklerine uygun politika çerçeveleri geliştirmeleri gerekmektedir. Helpman (2004), büyüme süreçlerinde ticaret, teknoloji, kurumlar ve üretkenlik arasındaki karşılıklı etkileşimin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer biçimde Acemoglu ve Robinson (2012), kapsayıcı kurumların üretken yatırımları ve yenilik kapasitesini desteklediğini; dışlayıcı kurumların ise büyüme potansiyelini sınırladığını belirtmektedir.

Bu çalışmanın etkileşimli modelinin teorik arka planı söz konusu tamamlayıcılık mekanizmasına dayanmaktadır. Kurumsal kalite küreselleşmeden doğan olanakların üretken yatırıma ve verimliliğe dönüşmesiyle birlikte hareket ediyorsa, küreselleşme değişimi ile kurumsal kalite değişiminin çarpımına ait katsayının pozitif ve anlamlı olması beklenmektedir. Brambor vd. (2006), çarpımsal etkileşim modellerinde bileşen değişkenlerin modelde tutulmasını ve koşullu ilişkinin yalnızca etkileşim katsayısına bakılarak yorumlanmamasını önermektedir. Bu doğrultuda çalışmada her iki ana değişken de modelde yer almaktadır. Etkileşim katsayısının dirençli tahminlerde anlamsız kalması, kurumsal kalitenin büyümeyle doğrudan ilişkisini dışlamamakta; yalnızca küreselleşme-büyüme ilişkisinin kurumsal kalite değişimleriyle istatistiksel olarak istikrarlı biçimde farklılaştığı iddiasını sınırlandırmaktadır.

Araştırma hipotezleri

H1: Küreselleşme düzeyindeki yıllık artış ekonomik büyümeyle pozitif yönde ilişkilidir.

H2: Kurumsal kalitedeki yıllık iyileşme ekonomik büyümeyle pozitif yönde ilişkilidir.

H3: Gayrisafi sermaye oluşumu ekonomik büyümeyle pozitif yönde ilişkilidir.

H4: Enflasyon ekonomik büyümeyle negatif yönde ilişkilidir.

H5: Küreselleşme değişimi ile kurumsal kalite değişimi arasındaki etkileşim ekonomik büyümeyle pozitif yönde ilişkilidir.

Veri ve metodoloji

Çalışmada 1996–2023 dönemini kapsayan yıllık dengeli panel veri seti kullanılmıştır. Örneklem; Türkiye, Brezilya, Meksika, Şili, Kolombiya, Peru, Çin, Hindistan, Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler, Vietnam, Güney Afrika, Mısır, Fas, Polonya, Romanya, Macaristan ve Bulgaristan'dan oluşmaktadır. Ülkeler, IMF'nin yükselen piyasa ve gelişmekte olan ekonomilere ilişkin geniş sınıflandırması göz önünde bulundurularak; KOF, WDI ve WGI serilerinin 1996–2023 ortak döneminde eşleştirilebilmesi, temel değişkenlerde veri sürekliliği ve bölgesel çeşitlilik ölçütleriyle seçilmiştir.

(International Monetary Fund, 2025). Bu nedenle örneklem seçimi, tek bir coğrafi bloktan ziyade karşılaştırılabilir ortak veri penceresine dayanan amaçlı bir seçimdir.

Analiz edilen panel veri seti güçlü dengeli panel yapısına sahiptir. Her ülke için 1996–2023 döneminde 28 yıllık gözlem bulunmaktadır. Birinci fark alınan değişkenler nedeniyle nihai model tahminlerinde her ülke için ilk yıl gözlemi düşmüş ve nihai modeller 540 gözlem üzerinden tahmin edilmiştir. Bu durum, panel veri analizinde birinci fark dönüşümünün doğal sonucudur.

Çalışmanın bağımlı değişkeni ekonomik büyümedir ve yıllık reel GSYH büyüme oranıyla temsil edilmiştir. Ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım girişleri, ticari açıklık, gayrisafi sermaye oluşumu ve enflasyon serileri Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanından elde edilmiştir (World Bank, 2026). Küreselleşme değişkeni, KOF Swiss Economic Institute tarafından yayımlanan ve ekonomik, sosyal ve politik bütünleşmeyi birlikte ölçen KOF Globalisation Index ile temsil edilmiştir (KOF Swiss Economic Institute, 2025). Kurumsal kalite değişkeni ise Dünya Bankası Worldwide Governance Indicators veri tabanındaki Hukukun Üstünlüğü, Hükümet Etkinliği ve Düzenleyici Kalite göstergelerinden oluşturulmuştur (World Bank, 2025). WGI göstergeleri yönetim kapasitesini karşılaştırmalı biçimde değerlendirmeye imkân verdiği için literatürde yaygın olarak kullanılmaktadır (Kaufmann vd., 2010; Kaufmann ve Kraay, 2024). Dinamik veri tabanlarının erişim tarihleri ve bağlantıları kaynakçada belirtilmiştir.

Kurumsal Kalite Endeksi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

$$INSQ_it = (ROL_it + GE_it + RQ_it) / 3$$

Burada ROL Hukukun Üstünlüğü'nü, GE Hükümet Etkinliği'ni ve RQ Düzenleyici Kalite'yi ifade etmektedir. Endeks değerinin yükselmesi kurumsal kalitenin iyileştiğini göstermektedir. Erken dönem WGI serilerinde eksik olan 1997, 1999 ve 2001 yılları için INSQ değerleri, ilgili ülkenin bir önceki ve bir sonraki yıl değerlerinin aritmetik ortalaması alınarak tamamlanmıştır. Bu işlem yalnızca INSQ değişkeni için uygulanmıştır. Söz konusu interpolasyon işlemi yalnızca WGI'nin erken dönem raporlama yapısından kaynaklanan ara yıl boşluklarını tamamlamak amacıyla yapılmış; orijinal serinin genel eğilimini değiştirecek ek bir dönüşüm uygulanmamıştır. Bu işlem, kurumsal kalite değişkeninin yıllık panel yapısına uyumlu hâle getirilmesi amacıyla uygulanmıştır.

Tablo 1: Değişken Tanımları

Değişken	Açıklama	Kaynak	Modelde Kullanım
GDPG	Yıllık reel GSYH büyüme oranı	WDI	Düzey
KOFGI	KOF Genel Küreselleşme Endeksi	KOF	Birinci fark
INSQ	Kurumsal Kalite Endeksi	WGI	Birinci fark
FDI	Net doğrudan yabancı yatırım girişleri / GSYH	WDI	Düzey
TRADE	Mal ve hizmet ticareti / GSYH	WDI	Birinci fark
GCF	Gayrisafi sermaye oluşumu / GSYH	WDI	Düzey
INF	Tüketici fiyatları enflasyonu	WDI	Düzey
d_KOF_INSQ	d_KOFGI × d_INSQ	Yazar hesaplaması	Etkileşim modeli

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Küreselleşme ve kurumsal kalitenin ekonomik büyümeyle ilişkisini incelemek amacıyla iki panel veri modeli kurulmuştur. Durağanlık testlerine göre GDPG, FDI, GCF ve INF düzeyde $I(0)$ iken KOFGI, INSQ ve TRADE için birim kök bulguları elde edilmiştir. Bu nedenle ikinci gruptaki değişkenler birinci farkları alınarak $I(0)$ hâle getirilmiş ve modeldeki bütün seriler durağan biçimde kullanılmıştır. Dolayısıyla tahmin, $I(0)$ ve $I(1)$ serilerin dönüşümsüz biçimde birlikte kullanıldığı karma bir regresyon değildir. Bağımlı değişkenin büyüme oranı olması ve açıklayıcı değişkenlerin durağanlaştırılması nedeniyle modeller yıllık kısa dönemli ilişkileri tahmin etmektedir; değişkenlerin düzeyleri arasında uzun dönemli bir koentegrasyon ilişkisi kurulduğu ileri sürülmemektedir. Temel model aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

$[GDPG_{it} = \alpha + \beta_1 \Delta KOFGI_{it} + \beta_2 \Delta INSQ_{it} + \beta_3 FDI_{it} + \beta_4 \Delta TRADE_{it} + \beta_5 GCF_{it} + \beta_6 INF_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it}]$
 Modelde ($GDPG_{it}$) ekonomik büyüme, ($\Delta KOFGI_{it}$) KOF Küreselleşme Endeksi'ndeki yıllık değişimi, ($\Delta INSQ_{it}$) kurumsal kalite endeksindeki yıllık değişimi, (FDI_{it}) doğrudan yabancı yatırım girişlerinin GSYH'ye oranını, ($\Delta TRADE_{it}$) ticari açıklıktaki yıllık değişimi, (GCF_{it}) gayrisafi sermaye

oluşumunun GSYH'ye oranını ve (INF_{it}) enflasyon oranını ifade etmektedir. (μ_i) ülkeye özgü gözlemlenemeyen etkileri, (ε_{it}) ise hata terimini göstermektedir.

İkinci modelde küreselleşme ile kurumsal kalite arasındaki koşullu ilişki test edilmiştir. Bu amaçla d_KOFGI ile d_INSQ değişkenlerinin çarpımından oluşan d_KOF_INSQ terimi modele eklenmiştir. Etkileşim modellerine ilişkin hiyerarşi ilkesi doğrultusunda iki bileşen değişken de denkleme korunmuştur (Brambor vd., 2006). Etkileşimli model aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

$$GDPG_{it} = \alpha + \beta_1 \Delta KOFGI_{it} + \beta_2 \Delta INSQ_{it} + \beta_3 (\Delta KOFGI_{it} \times \Delta INSQ_{it}) + \beta_4 FDI_{it} + \beta_5 \Delta TRADE_{it} + \beta_6 GCF_{it} + \beta_7 INF_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it}$$

Bu modelde etkileşim katsayısı, küreselleşme değişimi ile kurumsal kalite değişiminin büyümeyle olan koşullu ilişkisini göstermektedir. Katsayının pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olması, iki değişkendirken eş zamanlı artışların daha yüksek büyüme oranlarıyla ilişkili olduğuna işaret edecektir. Buna karşılık katsayının istatistiksel olarak anlamsız olması, örnekleme güçlü ve dirençli bir koşullu ilişki için yeterli kanıt bulunmadığını gösterecektir.

Etkileşim terimi oluşturulurken ortalama merkezleme uygulanmamıştır. Bunun iki gerekçesi vardır: Birincisi, birinci fark değişkenlerinde sıfır değeri "yıllık değişim olmaması" şeklinde doğrudan iktisadi anlam taşımaktadır. İkincisi, etkileşim terimi dâhil edildiğinde en yüksek VIF değerinin 1.27 olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmadığını göstermektedir. Ortalama merkezleme etkileşim katsayısını veya model uyumunu değiştirmeyecek, yalnızca ana etkilerin referans noktasını yeniden tanımlayacaktır. Bu nedenle yorumlanabilirliği koruyan merkezlenmemiş gösterim tercih edilmiştir.

Bu çalışmada analiz süreci panel veri yöntemine uygun olarak aşamalı biçimde yürütülmüştür. Panel veri yöntemi hem ülkeler arası farklılıkları hem de zaman içindeki değişimleri aynı model yapısı içinde inceleme imkânı sunduğu için gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomilerinden oluşan örneklem açısından uygun bir yöntemdir. Bu yöntem, yalnızca yatay kesit ya da yalnızca zaman serisi analizlerine kıyasla daha fazla gözlem kullanmaya, ülkeye özgü farklılıkları dikkate almaya ve değişkenler arasındaki ilişkileri daha kapsamlı değerlendirmeye imkân sağlamaktadır (Baltagi, 2021; Greene, 2018).

Analizin birinci aşamasında değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Bu aşamada değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri incelenmiş; veri setinin genel yapısı, değişkenlerin dağılımı ve olası uç değerler değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler, regresyon analizine geçmeden önce veri setinin genel özelliklerini görmek ve değişkenlerin örneklem içindeki davranışını anlamak açısından önemlidir.

İkinci aşamada korelasyon matrisi ve VIF testi uygulanmıştır. Korelasyon matrisi değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve büyüklüğünü, VIF testi ise açıklayıcı değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı riskini değerlendirmektedir. İkinci modelde çarpımsal etkileşim terimi bulunduğu için VIF değerleri özellikle kontrol edilmiştir. Tüm değerlerin yaygın kabul gören 5 ve 10 eşiklerinin oldukça altında kalması, etkileşim teriminin modele ciddi bir doğrusal bağlantı sorunu taşımadığını göstermektedir.

Üçüncü aşamada panelde yatay kesit bağımlılığı test edilmiştir. Gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomileri küresel ticaret, finansal dalgalanmalar, sermaye hareketleri, enerji fiyatları ve kriz dönemleri üzerinden birbirlerinden etkilenebilmektedir. Bu nedenle panel veri analizlerinde yatay kesit bağımlılığının test edilmesi önemlidir. Çalışmada yatay kesit bağımlılığını incelemek amacıyla Pesaran CD testi uygulanmıştır (Pesaran, 2004). Pesaran CD testinde sıfır hipotezi yatay kesit bağımsızlığıdır. Test sonuçlarında sıfır hipotezinin reddedilmesi, panelde yatay kesit bağımlılığı bulunduğunu göstermektedir.

Dördüncü aşamada değişkenlerin durağanlık özellikleri incelenmiştir. Yatay kesit bağımlılığı bulunduğu için Pesaran (2007) tarafından geliştirilen ikinci nesil CADF/CIPS yaklaşımı tercih edilmiştir. GDPG, FDI, GCF ve INF düzeyde durağan bulunurken INSQ düzeyde durağan değildir; KOFGI ve TRADE için ise sabitli ve sabitli-trendli sonuçlar farklılaşmıştır. İhtiyatlı bir dönüşüm stratejisiyle KOFGI, INSQ ve TRADE birinci farklarıyla kullanılmış; d_KOFGI , d_INSQ , d_TRADE ve d_KOF_INSQ serilerinin durağan olduğu doğrulanmıştır. Böylece regresyonlara giren tüm seriler $I(0)$ hâle getirilmiş, sahte regresyon riski azaltılmış ve analiz yıllık kısa dönemli etkilerle sınırlandırılmıştır.

Beşinci aşamada sabit ve rassal etkiler modelleri tahmin edilmiş, model seçimi için Hausman testi uygulanmıştır (Hausman, 1978). Her iki modelde sıfır hipotezi reddedilemediğinden rassal etkiler tahmini başlangıç modeli olarak seçilmiştir. Bununla birlikte panelde yatay kesit bağımlılığı bulunduğu klasik Hausman testinin kovaryans varsayımlarına duyarlı olabileceği kabul edilmektedir. Bu nedenle Hausman sonucu kesin bir seçim ölçütü olarak değil, yönlendirici bir bulgu

olarak değerlendirilmiş; rassal etkiler sonuçları yatay kesit bağımlılığına dayanıklı Driscoll-Kraay sabit etkiler tahminleriyle karşılaştırılmıştır.

Modelin standart hata yapısını etkileyebilecek değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı ayrıca incelenmiştir. Değişen varyans Modified Wald testiyle, birinci dereceden otokorelasyon Baltagi-Wu LBI istatistiğiyle değerlendirilmiştir (Baltagi ve Wu, 1999). LBI değerlerinin yaklaşık 1.94 ile 2'ye yakın olması güçlü bir pozitif birinci dereceden otokorelasyon bulunmadığına işaret etmektedir. Buna karşılık Pesaran CD testi yatay kesit bağımlılığını göstermiştir; bu nedenle klasik standart hatalar yerine ülke bazında kümelenmiş dirençli standart hatalar ve Driscoll-Kraay sağlamlık tahminleri kullanılmıştır.

Altıncı aşamada ana tahmin yöntemi belirlenmiştir. Hausman testi rassal etkiler modelini işaret etse de tanınal testler klasik standart hataların güvenilirliğini sınırlayabilecek sorunlara işaret etmiştir. Bu nedenle çalışmada ana tahminler klasik rassal etkiler modeliyle değil, ülke düzeyinde kümelenmiş dirençli standart hatalara sahip rassal etkiler modeliyle raporlanmıştır. Başka bir ifadeyle çalışmanın ana yorumları RE Cluster modeli üzerinden yapılmıştır. Bu tercih, aynı ülke içindeki hata terimi yapısından kaynaklanabilecek sorunlara karşı daha güvenilir standart hatalar elde edilmesini sağlamaktadır.

Bir sonraki aşamada sağlamlık tahmini yapılmıştır. Pesaran CD testi panelde yatay kesit bağımlılığı bulunduğunu gösterdiği için, ana sonuçların yatay kesit bağımlılığına duyarlı olup olmadığını değerlendirmek amacıyla Driscoll-Kraay standart hatalı sabit etkiler modeli ayrıca tahmin edilmiştir. Driscoll-Kraay standart hataları, yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve belirli düzeyde otokorelasyon sorunlarına karşı daha dirençli çıkarımlar yapılmasına imkân sağlamaktadır (Driscoll ve Kraay, 1998). Bu nedenle Driscoll-Kraay tahmini çalışmada ana model olarak değil, sağlamlık kontrolü olarak kullanılmıştır.

Son olarak ek sağlamlık kontrolü olarak 2008 küresel finans krizi, 2009 kriz sonrası daralma dönemi ve 2020 COVID-19 pandemi yılı örneklemden çıkarılarak kriz dönemlerinin sonuçlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Böylece ana RE Cluster tahminleri, Driscoll-Kraay tahmini ve kriz yılları hariç alt örneklem sonuçları birlikte karşılaştırılmıştır. Uç gözlemler tanımlayıcı istatistiklerde raporlanmış, ancak nesnel ve önceden tanımlanmış bir dışlama eşiği bulunmadığından gözlem silmeye dayalı ek bir sağlamlık testi nihai spesifikasyonda kullanılmamıştır.

Ampirik bulgular

Bu bölümde tanımlayıcı istatistikler, korelasyon ve VIF bulguları, yatay kesit bağımlılığı ile birim kök testleri, model seçimi ve tanınal testler, ana regresyon tahminleri ve sağlamlık kontrolleri sırasıyla sunulmaktadır.

Tanımlayıcı istatistikler

Tablo 2'de nihai model değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. GDPG değişkeninin ortalaması 4.012, standart sapması 3.653'tür. Birinci farkı alınan d_KOFGI, d_INSQ ve d_TRADE değişkenlerinde gözlem sayısının 540 olması, fark alma işlemi nedeniyle her ülke için ilk yıl gözleminin düşmesinden kaynaklanmaktadır. FDI ve INF değişkenlerinde yüksek gözlemler bulunmakla birlikte ana analiz tüm örneklem üzerinden yürütülmüştür. Nesnel ve önceden belirlenmiş bir dışlama eşiği kullanılmadığı için bu gözlemler nihai sağlamlık analizinde örneklemden çıkarılmamıştır.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	N	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
GDPG	560	4.012	3.653	-14.115	14.150
d_KOFGI	540	0.556	1.145	-5.949	6.019
d_INSQ	540	0.023	1.228	-4.165	5.179
d_KOF_INSQ	540	0.068	1.921	-20.788	17.966
FDI	560	3.631	7.188	-40.108	105.636
d_TRADE	540	0.825	7.192	-33.242	40.192
GCF	560	25.025	6.803	1.157	46.270
Değişken	N	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
INF	560	9.186	46.231	-1.710	1058.374

Not: d_KOFGI, d_INSQ, d_TRADE ve d_KOF_INSQ değişkenleri birinci fark/etkileşim dönüşümleri nedeniyle 540 gözlem içermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Korelasyon matrisi ve VIF bulguları

Nihai model değişkenleri üzerinden hesaplanan korelasyon matrisi, açıklayıcı değişkenler arasında yüksek düzeyde doğrusal ilişki bulunmadığını göstermektedir. GDPG ile d_INSQ arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenirken, GDPG ile GCF arasındaki pozitif ilişki daha güçlüdür. GDPG ile INF arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. VIF sonuçları da çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunmadığını desteklemektedir. Model 2’de etkileşim teriminin eklenmesine rağmen VIF değerlerinin tamamı kritik eşiklerin oldukça altında kalmıştır.

Tablo 3: Korelasyon Matrisi

Değişken	GDPG	d_KOFGI	d_INSQ	d_KOF_INSQ	FDI	d_TRADE	GCF	INF
GDPG	1.000							
d_KOFGI	0.048	1.000						
d_INSQ	0.167*	0.039	1.000					
d_KOF_INSQ	0.123*	-0.102*	0.440*	1.000				
FDI	-0.017	0.014	0.025	0.003	1.000			
d_TRADE	0.124*	0.315*	-0.070	-0.082	0.069	1.000		
GCF	0.418*	-0.019	0.074	0.019	0.052	0.086*	1.000	
INF	-0.230*	0.048	0.089*	0.084	-0.009	0.011	-0.118*	1.000

Not: * işareti %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4: VIF Sonuçları

Değişken	VIF
d_KOFGI	1.14
d_INSQ	1.27
d_KOF_INSQ	1.27
FDI	1.01
d_TRADE	1.14
GCF	1.03
INF	1.03
Ortalama VIF	1.13

Not: VIF değerlerinin tamamının 5 ve 10 eşik değerlerinin oldukça altında olması, çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmadığını göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yatay kesit bağımlılığı ve birim kök bulguları

Panel veri analizinde ülkelerin ortak küresel şoklardan, finansal dalgalanmalardan, ticaret koşullarından ve kriz dönemlerinden etkilenebilmeleri nedeniyle yatay kesit bağımlılığının test edilmesi önemlidir. Pesaran CD testi sonuçları, başlangıç modeli, Model 1 final modeli ve Model 2 final modeli için yatay kesit bağımlılığı bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle birim kök analizinde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil CADF panel birim kök testi tercih edilmiştir.

Tablo 5: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Model	Pesaran CD	p-değeri	Ort. Mutlak Korelasyon
Başlangıç düzey modeli	28.487	< .001	0.398
Model 1 final modeli	23.282	< .001	0.344
Model 2 final modeli	23.076	< .001	0.344

Not: Pesaran CD testinde H0 hipotezi yatay kesit bağımsızlığıdır. $p < .05$ olması H0 hipotezinin reddedildiğini göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

CADF panel birim kök testi sonuçları, GDPG, FDI, GCF ve INF değişkenlerinin düzeyde durağan olduğunu göstermektedir. INSQ değişkeni düzeyde durağan değildir. KOFGI ve TRADE değişkenlerinde ise sabitli ve sabitli-trendli model sonuçları farklılaşmıştır. Bu nedenle sahte regresyon riskini azaltmak amacıyla KOFGI, INSQ ve TRADE değişkenleri birinci farklarıyla modele dahil edilmiştir. Birinci fark testleri d_KOFGI, d_INSQ ve d_TRADE değişkenlerinin durağan olduğunu göstermektedir. Model 2’de kullanılan d_KOF_INSQ etkileşim değişkeni de durağan bulunmuştur.

Tablo 6: CADF Panel Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Sabitli p	Sabitli-Trendli p	Karar	Modelde Kullanım
GDPG	< .001	< .001	Düzeyde durağan	Düzey
KOFGI	0.003	0.516	Kararsız; trendli modelde durağan değil	Birinci fark
INSQ	0.987	0.521	Düzeyde durağan değil	Birinci fark
FDI	< .001	< .001	Düzeyde durağan	Düzey
TRADE	0.328	0.013	Kararsız; ihtiyatlı yaklaşım	Birinci fark
GCF	< .001	< .001	Düzeyde durağan	Düzey
INF	< .001	< .001	Düzeyde durağan	Düzey
d_KOFGI	< .001	-	Durağan	Birinci fark
d_INSQ	< .001	-	Durağan	Birinci fark
d_TRADE	< .001	-	Durağan	Birinci fark
d_KOF_INSQ	< .001	-	Durağan	Etkileşim modeli

Not: CADF testlerinde H0 hipotezi birim kökün varlığıdır. KOFGI ve TRADE değişkenlerinde deterministik yapıya göre farklı sonuçlar elde edildiğinden ihtiyatlı yaklaşım benimsenmiştir. Tablodaki "< .001" gösterimi p-değerinin .001'den küçük olduğunu ifade etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model seçimi ve tanısal testler

Model 1 için Hausman testi p-değeri 0.7397, Model 2 için 0.3703'tür. Her iki modelde de sıfır hipotezi reddedilemediğinden rassal etkiler modeli ana tahmin için yönlendirici kabul edilmiştir. Ancak Pesaran CD testi yatay kesit bağımlılığını gösterdiği için klasik Hausman sonucunun bu bağımlılığa duyarlı olabileceği göz önünde bulundurulmuş ve model seçimi tek başına bu teste dayandırılmamıştır. Modified Wald testi grup bazlı değişen varyansa işaret ettiğinden ana rassal etkiler tahminleri ülke düzeyinde kümelenmiş dirençli standart hatalarla raporlanmıştır. Model 1 ve Model 2 için Baltagi-Wu LBI değerlerinin sırasıyla yaklaşık 1.944 ve 1.945 olması, 2 referansına yakınlık nedeniyle belirgin bir pozitif birinci dereceden otokorelasyon sorunu bulunmadığını göstermektedir. Sonuçların yatay kesit bağımlılığına duyarlılığı ayrıca Driscoll-Kraay standart hatalı sabit etkiler modeliyle sınanmıştır.

Tablo 7: Hausman Testi ve Tanısal Testler

Test	Model 1	Model 2
Hausman χ^2	3.53	7.59
Hausman p-değeri	0.7397	0.3703
Modified Wald χ^2	1620.22	937.14
Modified Wald p-değeri	< .001	< .001
Baltagi-Wu LBI	1.944	1.945
Pesaran CD p-değeri	< .001	< .001

Not: Hausman testinde H0 hipotezi rassal etkiler modelinin uygun olduğudur. Her iki modelde de H0 hipotezi reddedilemediğinden rassal etkiler modeli başlangıç tahmini olarak kullanılmıştır. Modified Wald testi grup bazlı değişen varyansı, Pesaran CD testi ise yatay kesit bağımlılığını değerlendirmektedir. $p < .05$ olması ilgili sıfır hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Ana rassal etkiler tahminleri ülke düzeyinde kümelenmiş dirençli standart hatalarla raporlanmış, Driscoll-Kraay sabit etkiler tahmini sağlamlık kontrolü olarak sunulmuştur.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model 1 ve Model 2 tahmin sonuçları

Model 1'in ana tahmini, ülke bazında kümelenmiş dirençli standart hatalara dayalı rassal etkiler modelidir. Bulgular, d_INSQ katsayısının pozitif ve %1 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir; bu sonuç kurumsal kalite değişimindeki artış ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkiye işaret etmektedir. GCF katsayısı da pozitif ve güçlü biçimde anlamlıdır. INF katsayısı negatif ve %1 düzeyinde anlamlıdır. Buna karşılık d_KOFGI ve FDI katsayıları istatistiksel olarak anlamlı değildir. d_TRADE katsayısı ana RE Cluster modelinde pozitif ve %10 düzeyinde anlamlıdır; ancak Driscoll-Kraay sağlamlık modelinde anlamlılığını kaybetmektedir.

Tablo 8: Model 1 Ana Regresyon Sonuçları

Değişken	RE	RE Cluster	RE AR(1)-LBI	DK-FE
d_KOFGI	0.108 (0.123)	0.108 (0.117)	0.0769 (0.124)	0.121 (0.209)
d_INSQ	0.495*** (0.110)	0.495*** (0.116)	0.477*** (0.110)	0.497** (0.182)
FDI	-0.0133 (0.0190)	-0.0133 (0.0225)	-0.0153 (0.0192)	-0.00967 (0.0244)
d_TRADE	0.0536*** (0.0197)	0.0536* (0.0282)	0.0548*** (0.0196)	0.0535 (0.0540)
GCF	0.223*** (0.0295)	0.223*** (0.0238)	0.226*** (0.0286)	0.248*** (0.0588)
INF	-0.0163*** (0.00291)	-0.0163*** (0.00196)	-0.0163*** (0.00292)	-0.0159*** (0.00155)
Sabit	-1.564** (0.785)	-1.564** (0.664)	-1.612** (0.757)	-2.211 (1.762)
N	540	540	540	540
Grup sayısı	20	20	20	20

Not: Parantez içindeki değerler standart hataları göstermektedir. N = 540 ve grup sayısı = 20'dir. * p < .10, ** p < .05, *** p < .01. RE, RE AR(1)-LBI ve DK-FE tahmincilerinin uyum ve genel model test istatistikleri farklı tanımlara dayandığından bu karşılaştırmalı tabloda tek bir ortak R²/genel test ölçütü kullanılmamıştır; çıkarımlar katsayılar ve dirençli standart hatalar üzerinden değerlendirilmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Model 2'de d_KOFGI ile d_INSQ arasındaki etkileşim terimi modele eklenmiştir. Klasik rassal etkiler ve AR(1)-LBI tahminlerinde d_KOFGI katsayısı pozitif ve %5 düzeyinde anlamlıdır; ancak ülke bazında kümelenmiş dirençli standart hatalar ve Driscoll-Kraay tahminleri altında anlamlılığını korumamaktadır. Bu nedenle H5 dirençli kanıtlarla desteklenmemektedir. Model 2 RE Cluster tahmininde d_KOFGI katsayısı 0.139 olup %10 düzeyinde pozitif anlamlıdır; buna karşın bu zayıf anlamlılık Driscoll-Kraay ve kriz yılları hariç tahminlerde korunmamaktadır. d_INSQ, GCF ve INF değişkenleri ana işaretlerini ve anlamlılıklarını büyük ölçüde korumaktadır.

Tablo 9: Model 2 Etkileşimli Model Regresyon Sonuçları

Değişken	RE	RE Cluster	RE AR(1)-LBI	DK-FE
d_KOFGI	0.139 (0.124)	0.139* (0.0799)	0.108 (0.124)	0.153 (0.183)
d_INSQ	0.383*** (0.122)	0.383*** (0.143)	0.367*** (0.122)	0.390** (0.160)
d_KOF_INSQ	0.159** (0.0783)	0.159 (0.185)	0.160** (0.0785)	0.152 (0.150)
FDI	-0.0134 (0.0189)	-0.0134 (0.0222)	-0.0149 (0.0192)	-0.00897 (0.0240)
d_TRADE	0.0541*** (0.0197)	0.0541** (0.0252)	0.0556*** (0.0196)	0.0541 (0.0513)
GCF	0.221*** (0.0285)	0.221*** (0.0220)	0.226*** (0.0284)	0.248*** (0.0584)
INF	-0.0167*** (0.00291)	-0.0167*** (0.00201)	-0.0167*** (0.00292)	-0.0162*** (0.00159)
Sabit	-1.553** (0.756)	-1.553** (0.622)	-1.637** (0.751)	-2.243 (1.754)
N	540	540	540	540
Grup sayısı	20	20	20	20

Not: Parantez içindeki değerler standart hataları göstermektedir. N = 540 ve grup sayısı = 20'dir. * p < .10, ** p < .05, *** p < .01. RE, RE AR(1)-LBI ve DK-FE tahmincilerinin uyum ve genel model test istatistikleri farklı tanımlara dayandığından bu karşılaştırmalı tabloda tek bir ortak R²/genel test ölçütü kullanılmamıştır; çıkarımlar katsayılar ve dirençli standart hatalar üzerinden değerlendirilmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sağlamlık kontrolleri

Kriz yılları hariç sağlamlık kontrolü, 2008, 2009 ve 2020 yılları örnekleminden çıkarılarak Model 1 ve Model 2 için aynı biçimde uygulanmıştır. Model 1'de d_INSQ katsayısı 0.495'ten 0.347'ye gerilemekle birlikte %1 düzeyinde anlamlılığını sürdürmektedir. Model 2'de d_INSQ katsayısı 0.383'ten 0.185'e düşmekte ve anlamlılığını kaybetmektedir; d_KOF_INSQ katsayısı da anlamlı değildir. d_KOFGI'nin Model 2 RE Cluster tahminindeki %10 düzeyindeki pozitif anlamlılığı kriz yılları hariç tahminde korunmamaktadır. Ticari açıklık katsayısı da kriz yılları hariç modellerde anlamlı değildir. Bu sonuçlar, bazı katsayıların kriz dönemlerinin örneklemde bulunmasına duyarlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 10: Kriz Yılları Hariç Sağlamlık Kontrolü Sonuçları

Değişken	M1 RE Cluster	M1 Kriz Hariç	M2 RE Cluster	M2 Kriz Hariç
d_KOFGI	0.108 (0.117)	-0.088 (0.121)	0.139* (0.0799)	-0.035 (0.0916)
d_INSQ	0.495*** (0.116)	0.347*** (0.102)	0.383*** (0.143)	0.185 (0.126)
d_KOF_INSQ	-	-	0.159 (0.185)	0.198 (0.153)
FDI	-0.013 (0.0225)	0.030 (0.0285)	-0.013 (0.0222)	0.029 (0.0271)
d_TRADE	0.054* (0.0282)	-0.011 (0.0261)	0.054** (0.0252)	-0.009 (0.0221)
GCF	0.223*** (0.0238)	0.197*** (0.0261)	0.221*** (0.0220)	0.196*** (0.0243)
INF	-0.016*** (0.00196)	-0.017*** (0.00267)	-0.017*** (0.00201)	-0.018*** (0.00264)
N	540	480	540	480
Grup sayısı	20	20	20	20

Not: Parantez içindeki değerler ülke düzeyinde kümelenmiş dirençli standart hatalardır. Kriz hariç modellerde 2008, 2009 ve 2020 yılları dışlanmıştır. * p < .10, ** p < .05, *** p < .01.

Ana RE Cluster tahminleri birlikte değerlendirildiğinde d_INSQ ve GCF katsayıları pozitif, INF katsayısı negatiftir ve üçü de %1 düzeyinde anlamlıdır. d_KOFGI Model 1’de anlamlı değildir; Model 2 RE Cluster tahmininde ise 0.139 katsayısıyla %10 düzeyinde pozitif anlamlılık göstermektedir. Ancak bu zayıf anlamlılık Driscoll–Kraay ve kriz yılları hariç sağlamlık tahminlerinde korunmamaktadır. FDI ana modellerde anlamlı değildir. d_TRADE katsayısı Model 1’de %10, Model 2’de %5 düzeyinde pozitif anlamlılık göstermektedir.

Driscoll–Kraay ve kriz yılları hariç tahminler, d_INSQ, GCF ve INF değişkenlerinin işaretlerini genel olarak korumaktadır. FDI katsayısı ana ve kriz yılları hariç modellerde istatistiksel olarak anlamlı değildir. d_TRADE katsayısının anlamlılığı ise Driscoll–Kraay ve kriz yılları hariç tahminlerde korunmamaktadır.

d_KOF_INSQ katsayısı pozitif olmakla birlikte ülke bazında kümelenmiş ve Driscoll–Kraay standart hatalar altında anlamlı değildir. Bu nedenle etkileşim hipotezi dirençli tahminlerde desteklenmemektedir.

Tartışma

Kurumsal kalite değişiminin ekonomik büyümeyle pozitif ve anlamlı ilişkisi, kurumsal iktisat literatürünün temel yaklaşımıyla uyumludur. Acemoglu vd. (2001), Hall ve Jones (1999) ve Rodrik vd. (2004) tarafından vurgulanan kurumsal yapı-ekonomik performans bağlantısı, bu örnekleme yıllık kurumsal iyileşmeler bakımından da karşılık bulmaktadır.

Küreselleşme değişiminin doğrudan katsayısının dirençli biçimde anlamlı olmaması, dış bütünleşme ile büyüme arasında örneklem boyunca otomatik ve istikrarlı bir ilişki bulunduğu varsayımını desteklememektedir. Bu sonuç Rodriguez ve Rodrik’in (2000) ölçüm, nedensellik ve model seçimine ilişkin ihtiyatlı yaklaşımıyla ve Rodrik’in (2011) küreselleşmenin ulusal kurumlar ile politika kapasitesiyle birlikte yönetilmesi gerektiği görüşüyle uyumludur. Effiong’in (2023) kısa ve uzun dönem sonuçlarının farklılaşması da küreselleşme-büyüme ilişkisinin zaman ufkuna duyarlı olabileceğini göstermektedir. Mevcut çalışmanın yıllık değişimlere dayalı bulguları, özellikle kısa dönemli ilişkilerin bağlama göre zayıf veya istikrarsız kalabileceğine işaret etmektedir.

Kurumsal kalite değişiminin büyümeyle pozitif ve anlamlı ilişkisi, gelişmekte olan ülkeler açısından önemli politika çıkarımları sunmaktadır. Hukukun üstünlüğü, kamu yönetimi etkinliği ve düzenleyici kalite alanlarındaki iyileşmeler daha elverişli yatırım ortamı, daha yüksek politika öngörülebilirliği ve daha etkin piyasa işleyişiyle birlikte görülebilir. Çalışmada INSQ düzey değeri değil, kurumsal kalite değişimi kullanıldığından bulgular yıllık kurumsal iyileşmeler ile büyüme performansı arasındaki kısa dönemli pozitif ilişkiye işaret etmektedir.

Sermaye oluşumunun pozitif ve güçlü anlamlı ilişkisi, neoklasik ve içsel büyüme literatürüyle uyumludur. GCF değişkeninin tüm ana ve sağlamlık modellerinde pozitif ve anlamlı kalması, üretken yatırım ve sermaye birikiminin büyüme performansı ile yakın ilişkisini göstermektedir. Enflasyon katsayısının negatif ve anlamlı olması ise makroekonomik istikrar ile büyüme arasındaki bağlantının önemine işaret etmektedir. Yüksek ve oynak enflasyonun yatırım kararları, finansal belirsizlik ve fiyat sinyalleri üzerinden büyüme performansı ile olumsuz biçimde ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir.

FDI bulgusu ana ve kriz yılları hariç tahminlerde istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, örnekleme FDI ile kısa dönemli büyüme arasında dirençli bir ilişki için yeterli kanıt bulunmadığını göstermektedir. Bununla birlikte literatür, FDI-büyüme ilişkisinin sektörel dağılım, teknoloji içeriği ve ev sahibi ekonominin absorpsiyon kapasitesi gibi unsurlara bağlı olarak farklılaşabileceğini göstermektedir (Borensztein vd., 1998; Jude ve Levieuge, 2017; Hayat, 2019). Adegboye vd. (2020) ile Bhujabal vd. (2024) de kurumsal kalitenin FDI’nin ekonomik sonuçlarıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Gelecek çalışmaların FDI bileşimini ve kurumsal etkileşimleri daha ayrıntılı biçimde modellemesi yararlı olacaktır.

Ticari açıklık değişimi de dikkatli yorumlanmalıdır. Ana RE Cluster modelinde d_TRADE pozitif ve zayıf anlamlıdır; ancak Driscoll–Kraay ve kriz yılları hariç sağlamlık modellerinde anlamlılığını kaybetmektedir. Bu durum, ticari açıklık değişimi ile büyüme arasındaki ilişkinin örnekleme, dönemsel şoklara ve standart hata yapısına duyarlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ticari açıklığın büyümeyle güçlü ve istikrarlı pozitif ilişki gösterdiği sonucuna ulaşmak doğru değildir; daha temkinli biçimde, bazı modellerde pozitif bir ilişki görülmekle birlikte bunun sağlamlık kontrollerinde istikrarlı olmadığı ifade edilmelidir.

Etkileşim katsayısının pozitif fakat dirençli tahminlerde anlamsız kalması birkaç nedenle açıklanabilir. İlk olarak d_KOF_INSQ , kurumların düzeyini değil, küreselleşme ve kurumsal kalitedeki eş zamanlı yıllık değişimleri çarpmaktadır; uzun dönemli kurumsal kapasite bu kısa dönemli gösterimde tam olarak yakalanmayabilir. İkinci olarak 20 ülkenin bölgesel, gelir ve üretim yapısı bakımından heterojen olması, karşıt ülke ilişkilerinin ortalama katsayıda birbirini dengelemesine yol açabilir. Üçüncü olarak genel KOF endeksi ekonomik, sosyal ve politik boyutları bir araya getirdiği için yalnızca belirli bir alt boyutta ortaya çıkan koşullu ilişki toplulaştırma içinde zayıflayabilir. Son olarak WGI göstergelerindeki ölçüm belirsizliği ve erken dönem ara yıl interpolasyonu etkileşim teriminde ölçüm hatasını büyütebilir. Bu nedenle çalışma güçlü bir moderasyon iddiası ileri sürmemekte; kurumsal kalitenin sağlam doğrudan ilişkisi ile pozitif fakat kırılmalı koşullu ilişkiyi birbirinden ayırmaktadır.

Sonuç ve politika önerileri

Bu çalışma, 1996–2023 döneminde 20 gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomisinde küreselleşme, kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisini panel veri yöntemiyle incelemiştir. Yatay kesit bağımlılığı dikkate alınarak ikinci nesil CADF/CIPS testleri uygulanmış; düzeyde durağan olmayan KOFGI, INSQ ve TRADE serileri birinci farklarıyla kullanılmıştır. Hausman testi rassal etkiler modelini yönlendirici olarak işaret etmiş, ancak yatay kesit bağımlılığı altında klasik testin sınırlılığı dikkate alınarak ana RE Cluster sonuçları Driscoll–Kraay sabit etkiler tahminleriyle karşılaştırılmıştır. 2008, 2009 ve 2020 kriz yıllarının dışlandığı tahminler ek sağlamlık kontrolü olarak kullanılmıştır.

Ampirik bulgular, kurumsal kalite değişimi ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç, gelişmekte olan ülkelerde büyüme performansının yalnızca dışa açıklık veya sermaye hareketleriyle değil, kurumsal kapasitedeki iyileşmelerle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Hukukun üstünlüğü, hükümet etkinliği ve düzenleyici kalite alanlarındaki iyileşmelerin daha elverişli yatırım ortamı, politika öngörülebilirliği ve piyasa işleyişiyle birlikte değerlendirilmesi mümkündür.

Çalışmada sermaye oluşumu ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve istikrarlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, gelişmekte olan ülkelerde üretken yatırımlar, altyapı kapasitesi ve sermaye birikiminin büyüme performansı ile yakın bağlantısını teyit etmektedir. Enflasyon ise tüm temel modellerde büyümeyle negatif ve anlamlı ilişki göstermektedir. Bulgular, makroekonomik istikrar ile büyüme performansı arasındaki ilişkinin önemine işaret etmektedir.

Küreselleşme değişiminin katsayısı Model 1’de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Model 2 RE Cluster tahmininde %10 düzeyinde pozitif anlamlılık görülmekle birlikte bu sonuç Driscoll–Kraay ve kriz yılları hariç tahminlerde korunmamaktadır; dolayısıyla küreselleşme değişimi ile büyüme arasında dirençli bir doğrudan ilişki saptanmamıştır. Ticari açıklık değişimi bazı modellerde pozitif ilişki gösterse de bu bulgu sağlamlık kontrollerinde istikrarlı değildir. FDI katsayısı da ana ve kriz yılları hariç tahminlerde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Hipotezler birlikte değerlendirildiğinde H2, H3 ve H4 desteklenmektedir: kurumsal kalite değişimi ve gayrisafi sermaye oluşumu büyümeyle pozitif, enflasyon ise negatif ilişki göstermektedir. H1 dirençli biçimde desteklenmemektedir; d_KOFGI Model 1’de anlamlı değildir ve Model 2 RE Cluster tahminindeki %10 düzeyindeki pozitif anlamlılık Driscoll–Kraay ile kriz yılları hariç tahminlerde korunmamaktadır. H5 de dirençli kanıtlarla doğrulanmamaktadır; etkileşim katsayısı pozitif işaretli olsa da ülke bazında kümelenmiş ve Driscoll–Kraay standart hatalar altında anlamlılığını korumamaktadır. Böylece sonuçlar, istikrarlı bir moderasyon örüntüsünden çok kurumsal kalitenin doğrudan pozitif ilişkisine işaret etmektedir.

Politika yapıcılar açısından çalışmanın temel sonucu, gelişmekte olan ülkelerde dışa açılma ve küresel piyasalara entegrasyon politikalarının kurumsal reformlarla birlikte tasarlanması gerektiğidir. Hukukun üstünlüğünü güçlendirmeyen, kamu yönetimi etkinliğini artırmayan ve düzenleyici kaliteyi iyileştirmeyen ekonomilerde küreselleşmeden beklenen büyüme kazanımları sınırlı kalabilir. Bu nedenle küreselleşme politikaları, yatırım ortamını güçlendiren, özel sektörün üretken kapasitesini artıran, makroekonomik istikrarı koruyan ve kurumsal güvenilirliği yükselten reformlarla desteklenmelidir.

Çalışmanın sınırlılıkları sonuçların yorum alanını belirlemektedir. Kurumsal kalite üç WGI göstergesinden oluşturulan bileşik bir endeksle, küreselleşme ise genel KOF endeksiyle temsil edilmiştir; bu tercihler alt boyutlardaki heterojenliği gizleyebilir. Birinci fark yaklaşımı yıllık kısa dönemli ilişkileri ölçmekte, uzun dönemli düzey ilişkileri veya koentegrasyonu test etmemektedir. Klasik Hausman testi yatay kesit bağımlılığına duyarlı olabileceğinden model seçimi kesin değil, yönlendirici niteliktedir. Ayrıca erken dönem WGI boşluklarının doğrusal interpolasyonla

tamamlanması ve ülkeler arasındaki yapısal farklılıklar özellikle etkileşim katsayısının gücünü azaltabilir. Gelecek çalışmalar küreselleşme alt endekslerini, alternatif kurumsal ölçütleri, sağlam veya bootstrap Hausman prosedürlerini, dinamik panel tahmincilerini, eşik modellerini ve heterojen katsayı yaklaşımlarını kullanabilir.

Genel olarak çalışma, dış bütünleşme göstergelerinin tek başına büyüme performansını açıklamakta sınırlı kaldığını; kurumsal kalite iyileşmeleri, sermaye oluşumu ve fiyat istikrarının büyümeyle daha istikrarlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Literatüre temel katkı, kurumsal kalitenin doğrudan ilişkisini küreselleşmeyle etkileşiminden ayırması ve teorik olarak beklenen pozitif etkileşimin dirençli standart hatalar altında doğrulanmadığını şeffaf biçimde göstermesidir. Politika bakımından bulgular, dışa açılma stratejilerinin hukukun üstünlüğü, kamu yönetimi etkinliği, düzenleyici kalite, üretken yatırım ve enflasyon kontrolüyle birlikte ele alınmasına işaret etmektedir.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review:

Dış bağımsız

Externally peer-reviewed

Çıkar Çatışması / Conflict of interests:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

The author has no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Grant Support:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author declared that this study has received no financial support.

Etik Beyan / Ethical Statement:

Çalışma kamuya açık, ülke düzeyinde ikincil ve toplulaştırılmış verileri kullanmakta; insan katılımcı veya kişisel veri içermemektedir. Bu nedenle etik kurul onayı gerekmemektedir.

This study uses publicly available, country-level secondary and aggregate data and involves no human participants or personal data; therefore, ethics committee approval is not required.

Veri Erişilebilirliği / Data Availability:

Çalışmada kullanılan ham veriler WDI, WGI ve KOF veri tabanlarından kamuya açık olarak erişilebilir. Analize esas birleştirilmiş veri seti makul talep üzerine yazardan temin edilebilir.

The raw data are publicly available from the WDI, WGI and KOF databases. The merged analytical dataset is available from the author upon reasonable request.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı / AI Use Declaration:

OpenAI ChatGPT yalnızca dil, biçim ve tutarlılık kontrolünde yardımcı araç olarak kullanılmıştır. Analizler, bulgular, kaynaklar ve nihai akademik sorumluluk yazara aittir.

OpenAI ChatGPT was used only as an assisting tool for language, formatting and consistency checks. The author is responsible for the analyses, findings, sources and final academic content

Kaynakça / References

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369–1401. <https://doi.org/10.1257/aer.91.5.1369>
- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.
- Adegboye, F. B., Osabohien, R., Olokoyo, F. O., Matthew, O., & Adediran, O. (2020). Institutional quality, foreign direct investment, and economic development in sub-Saharan Africa. *Humanities and Social Sciences Communications*, 7, Article 38. <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0529-x>
- Aghion, P., & Howitt, P. (1992). A model of growth through creative destruction. *Econometrica*, 60(2), 323–351. <https://doi.org/10.2307/2951599>
- Baltagi, B. H. (2021). *Econometric analysis of panel data* (6th ed.). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-53953-5>
- Baltagi, B. H., & Wu, P. X. (1999). Unequally spaced panel data regressions with AR(1) disturbances. *Econometric Theory*, 15(6), 814–823. <https://doi.org/10.1017/S0266466699156020>
- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407–443. <https://doi.org/10.2307/2937943>
- Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (2004). *Economic growth* (2nd ed.). MIT Press.
- Bhujabal, P., Sethi, N., & Padhan, P. C. (2024). Effect of institutional quality on FDI inflows in South Asian and Southeast Asian countries. *Heliyon*, 10(5), e27060. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e27060>
- Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J.-W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics*, 45(1), 115–135. [https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(97\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0022-1996(97)00033-0)
- Brambor, T., Clark, W. R., & Golder, M. (2006). Understanding interaction models: Improving empirical analyses. *Political Analysis*, 14(1), 63–82. <https://doi.org/10.1093/pan/mpi014>
- Dollar, D., & Kraay, A. (2004). Trade, growth, and poverty. *The Economic Journal*, 114(493), F22–F49. <https://doi.org/10.1111/j.0013-0133.2004.00186.x>
- Dreher, A. (2006). Does globalization affect growth? Evidence from a new index of globalization. *Applied Economics*, 38(10), 1091–1110. <https://doi.org/10.1080/00036840500392078>
- Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *The Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549–560. <https://doi.org/10.1162/003465398557825>
- Effiong, U. E. (2023). Globalization and per capita income growth in emerging economies. *Scientific Annals of Economics and Business*, 70(2), 235–262. <https://doi.org/10.47743/saeb-2023-0007>
- Frankel, J. A., & Romer, D. H. (1999). Does trade cause growth? *American Economic Review*, 89(3), 379–399. <https://doi.org/10.1257/aer.89.3.379>
- Greene, W. H. (2018). *Econometric analysis* (8th ed.). Pearson.
- Gurgul, H., & Lach, Ł. (2014). Globalization and economic growth: Evidence from two decades of transition in CEE. *Economic Modelling*, 36, 99–107. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.09.022>
- Gygli, S., Haelg, F., Potrafke, N., & Sturm, J.-E. (2019). The KOF Globalisation Index – Revisited. *The Review of International Organizations*, 14(3), 543–574. <https://doi.org/10.1007/s11558-019-09344-2>
- Hall, R. E., & Jones, C. I. (1999). Why do some countries produce so much more output per worker than others? *The Quarterly Journal of Economics*, 114(1), 83–116. <https://doi.org/10.1162/003355399555954>
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251–1271. <https://doi.org/10.2307/1913827>

- Hayat, A. (2019). Foreign direct investments, institutional quality, and economic growth. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 28(5), 561–579. <https://doi.org/10.1080/09638199.2018.1564064>
- Helpman, E. (2004). *The mystery of economic growth*. Harvard University Press.
- International Monetary Fund. (2025). *World Economic Outlook database: Groups and aggregates*, April 2025 [Data set]. <https://data.imf.org/Datasets/WEO/Groups-and-Aggregates-April-2025>
- Jude, C., & Leveuge, G. (2017). Growth effect of foreign direct investment in developing economies: The role of institutional quality. *The World Economy*, 40(4), 715–742. <https://doi.org/10.1111/twec.12402>
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2024). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and 2024 update* (Policy Research Working Paper No. 10952). World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-10952>
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and analytical issues* (World Bank Policy Research Working Paper No. 5430). World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5430>
- Knack, S., & Keefer, P. (1995). Institutions and economic performance: Cross-country tests using alternative institutional measures. *Economics & Politics*, 7(3), 207–227. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0343.1995.tb00111.x>
- KOF Swiss Economic Institute. (2025). *KOF Globalisation Index* [Data set]. Retrieved May 12, 2026, from <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- Lucas, R. E., Jr. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3–42. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
- Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407–437. <https://doi.org/10.2307/2118477>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels (IZA Discussion Paper No. 1240). Institute of Labor Economics. <https://docs.iza.org/dp1240.pdf>
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265–312. <https://doi.org/10.1002/jae.951>
- Potrafke, N. (2015). The evidence on globalisation. *The World Economy*, 38(3), 509–552. <https://doi.org/10.1111/twec.12174>
- Rodriguez, F., & Rodrik, D. (2000). Trade policy and economic growth: A skeptic’s guide to the cross-national evidence. *NBER Macroeconomics Annual*, 15, 261–325. <https://doi.org/10.1086/654419>
- Rodrik, D. (2008). Second-best institutions. *American Economic Review*, 98(2), 100–104. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.100>
- Rodrik, D. (2011). *The globalization paradox: Democracy and the future of the world economy*. W. W. Norton.
- Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2004). Institutions rule: The primacy of institutions over geography and integration in economic development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131–165. <https://doi.org/10.1023/B:JOEG.0000031425.72248.85>
- Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002–1037. <https://doi.org/10.1086/261420>
- Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98(5, Part 2), S71–S102. <https://doi.org/10.1086/261725>
- Sachs, J. D., & Warner, A. M. (1995). Economic reform and the process of global integration. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1995(1), 1–118. <https://doi.org/10.2307/2534573>
- Samimi, P., & Jenatabadi, H. S. (2014). Globalization and economic growth: Empirical evidence on the role of complementarities. *PLOS ONE*, 9(4), e87824. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0087824>

Stiglitz, J. E. (2002). *Globalization and its discontents*. W. W. Norton.

World Bank. (2025). *Worldwide Governance Indicators* [Data set]. Retrieved May 12, 2026, from <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>

World Bank. (2026). *World Development Indicators* [Data set]. Retrieved May 12, 2026, from <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Yıldız, A., & Hopoğlu, S. (2025). BRICS-T ülkelerinde makroekonomik faktörlerin küreselleşme üzerindeki etkisi: Panel veri analizi. *Turkish Business Journal*, 6(11), 34-52. <https://doi.org/10.51727/tbj.1672581>